

דלהלכה תפס כשיטת המקילין דעיקרו הוא דרבנן אפשר שלא ראה כל הני ראשונים שהבאתי ועכ"פ אין למהר להקל כ"א לצורך גדול:

אוכל נפש

ביו"ט הותרו מלאכות אוכל נפש אמנם לא כולם רק מלישה והלאה

5. מלחמת ה' מסכת ביצה דף יג עמוד ב

הו' יודעים שלא כל המלאכות הותרו ביום טוב אלא הכשר המאכלים לאכלן כגון אפייה ובשול וכיוצא בהן אבל לצוד בעלי חיים שאינן ברשות אדם וכן לעקור דבר מגדולו כגון קצירה ותולדותיה אלו וכיוצא בהן אסורין והן בכלל מלאכת עבודה אי נמי כמו שמפורש בירושלמי מניין שאין בוררין ולא טוחנין ולא מרקדין ר' יוסי בשם ריש לקיש אך אשר יאכל לכל ינפש הוא לבדו יעשה לכם מן ושמרתם את המצות כלומר מלישה ואילך למעט טחינה והרקדה וכל שכן קצירה ותלישה.

בחוה"מ הותרו מלאכות אוכל נפש כולם לרבות קצירה, סחיטה וטחינה שלא הותרו ביו"ט

6. תלמוד בבלי מסכת מועד קטן דף יב עמוד ב

תנו רבנן: טוחנין במועד לצורך המועד, ושלא לצורך המועד - אסור... קוצצין עצים במועד לצורך המועד, ושלא לצורך המועד - אסור, ואם קצץ והותר - הרי זה מותר.

מכשירי אוכל נפש

בגמרא מובאות מקצת מלאכות שקשורות לאוכל נפש שהותרו רק במלאכת הדיוט ומקצת מלאכות שהותרו אפילו במלאכת אומן

7. תלמוד בבלי מסכת מועד קטן דף יא עמוד א

רב שרא לחייא בר אשי למיגדל אוהריה בחולא דמועדא לקלוע רשת לצידת דגים מאי טעמא - מעשה הדיוט הוא, אבל איזלי רשותו שצדין בו עופות אסור, מאי טעמא - מעשה אומן הוא. רב יהודה שרא לאמי תנורא למיגדל תנורא לעשות התנור מחדש, ולרבה בר עשבי למיגדל מהולתא נפה.

המ"א מסביר שגדר מכשירי אוכל נפש הם דווקא בדברים שמכשירים את האוכל לאכילה אמנם דברים אחרים כמו רשתות צייד לא הותרה בהם מלאכת אומן

8. מגן אברהם סימן תקמא ס"ק א

א מעשה הדיוט. וצריך עיון דהא אפ"ל מעשה אומן שרי כיון דהיא מכשירי אוכל נפש כמו תנור וי"ל דלא מקרי מכשירין אלא דבר המכשירי לאכילה כגון תנור וסכין אבל רשתות לא מיקרי מכשירין:

וכן כתב הרמב"ן והגדיר אותם מכשירים שקרובים לאוכל נפש והוסיף שמות בתיקון ואינו חייב לשאול משכן

9. חידושי הרמב"ן מסכת מועד קטן

וכן במכשירין כל שהן קרובין לאוכל נפש עצמו עשו אותן כאוכל נפש ומותר אפילו במלאכת אומן... וכן בסכין לחזקה כדרכה ואפ"ל במלאכת אומן. ולעשותו לכתחלה כשנשבר במועד איפשר שהוא אסור לפי שהוא דבר הנשאל ויש להתיר.. ובנין הריחים והעמדתן... הותרו אף על פי שיש בהן מלאכת אומן והוא נהנה בהם אף לאחר המועד.

מלאכה בחול המועד

מקור איסור המלאכה

הגמרא מביאה פסוקים מן התורה כמקור לאיסור מלאכה בחול המועד

1. תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף יח עמוד א

תניא אידך: 'כל מלאכת עבודה לא תעשו' לימד על חולו של מועד שאסור בעשיית מלאכה, דברי רבי יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר: אינו צריך, הרי הוא אומר 'אלה מועדי ה' וגו';... תניא אידך: 'ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה' מה שביעי עצור - אף ששת ימים עצורין, אי מה שביעי עצור בכל מלאכה - אף ששת ימים עצורין בכל מלאכה? תלמוד לומר: וביום השביעי עצרת - השביעי עצור בכל מלאכה, ואין ששה ימים עצורין בכל מלאכה. הא לא מסרן הכתוב אלא לחכמים, לומר לך איזה יום אסור ואיזה יום מותר, איזו מלאכה אסורה ואיזו מלאכה מותרת.

התוספות מביא ראיה נוספת שאיסור המלאכה בחוה"מ מהתורה וכן פסקו כמה ראשונים, אך מביא גם ראיות שהוא מדרבנן וכן דעת ר"ת והפוסקים אסמכתא.

2. תוספות מסכת חגיגה דף יח עמוד א

לכאורה משמע דמלאכה דמיתסרא ביה מדאורייתא דמפיק ליה מפסוק וכן בפרק ב' דמו"ק (דף יא: ושם) לא מיבעיא אבל דמדרבנן אלא אפילו חוש"מ דאורייתא וכן פ' התם בקונטרס (ד"ה 'אלא')

וקשה לר"ת דא"כ דבר האבד וכמה מלאכות דשרינן התם היכי משתרו וכי היכן מצינו איסור דאורייתא מקצתו אסור ומקצתו מותר?

ועוד מצינו בירושלמי בפרק שני דמו"ק כלום אסור מלאכה אלא כדי שיהו אוכלין ושותין ויהיו יגיעים בתורה והם פוחזין ואוכלין ושותין משמע לישנא דמדרבנן הוא

וי"ל לאו משום דלא משתרי מדאורייתא אלא כיון דאקרא סמכינן ליה למיתסר...

לרמב"ן ולרשב"א שיטה אמצעית בה עיקר איסור המלאכה שלא לתוך המועד הוא מהתורה, והמגבלות על ההיתרים לצורך המועד ולדבר האבד הן מדרבנן

3. חידושי הרמב"ן מסכת מועד קטן

וי"ל שמן התורה מלאכת אוכל נפש לצורך היום מותרת ביום טוב, וכן מכשירין,

ובחולו של מועד הותר יותר כל מלאכה שהוא לצורך, ובאו חכמים ואסרו בזה (במלאכה שהיא לצורך המועד) "מלאכת אומן,

וכן בדבר האבד כל שבני אדם חושבין אותו להפסד וטורחין בו משום כך מותר מן התורה, וזהו מסרן הכתוב לחכמים (להגדיר מהו הפסד המותר במלאכה) זופתין כוזא ואין זופתין חביתא, והם הוסיפו ללאסור בטרית. ובאלו א"ר בא שאלו מצא להושיב ב"ד על כך היה מתיר מלאכות הללו כדי שיתעסקו בהן ולא יהיו בטלים, שהבטלה מביאה אותן לידי פחיות, הא עיקר חולו של מועד ודאי תורה היא. וגם זה כפתור ופרח.

הכרעת הביאור ההלכה שאין להקל בספקות באיסורי חול המועד אלא בצורך גדול

4. ביאור הלכה סימן תקל

והנה לפי דעת כל הפוסקים האלו כשיזדמן איזה ספק במלאכת חוה"מ [לכד מהדברים שלדעת הרמב"ן והרשב"א הם דרבנן] צריך להחמיר דהוא ספק בשל תורה. ועיין לקמן בסימן תקל"ז בבה"ל דיש חילוקים בענין זה ואף דמשו"ע לקמן בסימן תקל"ו בסופו דפסק כרב אמי להקל נגד ר"ה וכן בסימן תקל"ח ס"א ובסימן תקל"ט ס"ו משמע

הטעם ששאר כל אדם אסורים בכביסה ותספורות הוא כדי שלא יכנסו לרגל כשהם מנוולים

צרכי הגוף

הגמרא מתירה לאשה לטפח את גופה במועד

15. תלמוד בבלי מסכת מועד קטן דף יד עמוד א

גמרא. ושאר כל אדם מאי טעמא אסורין? - כדתנן: אנשי משמר ואנשי מעמד אסורין לספר ולכבס, ובחמישי מותרין, מפני כבוד השבת. ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי אלעזר: מאי טעמא - כדי שלא יכנסו למשמרתן כשהם מנוולים. הכא נמי: כדי שלא יכנסו לרגל כשהם מנוולים.

צורך המועד

הגמרא מתירה לאומן לתפור במועד אם עושה באופן שהתוצאה לא מקצועית

16. תלמוד בבלי מסכת מועד קטן דף י עמוד א

ההדיוט תופר כדרכו בחולו של מועד והאומן מכליב. היכי דמי הדיוט? אמרי דבי רבי ינאי: כל שאינו יכול להוציא מלא מחט בבת אחת. רבי יוסי בר חנינא אמר: כל שאינו יכול לכיין אימרא בחפת חלוקו. והאומן מכליב, מאי מכליב? רבי יוחנן אמר: מפסיע שאינו תופר ביושר, אלא מפזר התפירה, רבה בר שמואל אמר: שיני כלבתא תופר כדרכו, תוחב זה בסמוך זה, אלא שתוחב המחט פעם אחת למעלה ופעם אחת למטה.

הרמב"ן מסביר שצרכי המועד מותרים במלאכת הדיוט

17. חידושי הרמב"ן מסכת מועד קטן

קצרו של דבר אוכל נפש ומכשירי אוכל נפש כולן מותרין בטריח ובמלאכת אומן הכל כמו שפירשתי. ושאינו אוכל נפש ומכשיריו והוא לצורך המועד כגון כסות וכלים, במלאכת אומן אסור, ובהדיוט התירו, זו היא ששינוי ההדיוט תופר כדרכו והאומן מכליב.

דבר האבד

המשנה מתירה להשקות במועד שדות שיגרם הפסד אם לא ישקו אותן, והיתר זה הוא רק באופן שאין טורח גדול בהשקיה

18. תלמוד בבלי מסכת מועד קטן דף ב עמוד א

/משנה/. משקין בית השלחין במועד שזה שאין עומדת בזה, ואיך להשקותה תמיד - משקין אותה, אפילו בחולו של מועד, לפי שהוא לו הפסד גדול. אם אינו משקה אותה, ודבר של הפסד החיוני חכמים לטרוח בו בחולו של מועד ובשביעית, בין ממעיין שיצא בתחילה, בין ממעיין שלא יצא בתחילה.

אבל אין משקין לא ממי הגשמים משום דלית ביה טיחא יתיבא, ולא ממי הקילון מים הגשמים מנור עמוק שמכונסים בו מים וטורח גדול הוא ללדת ממנו.

גמרא: ... קא משמע לן: לא שנא מעיין שיצא בתחילה, ולא שנא מעיין שלא יצא בתחילה, בית השלחין - אין, בית הבעל - לא. שזה הוא בעמק, ואינו צריך להשקותה, ואין בה הפסד אם אין משקה אותה.

טעם ההיתר בדבר האבד הוא לפנות את האדם נפשית לעסוק בשמחת הרגל ולכן נאסר בריבוי טרחה כי יצר שכו בהפסדו

19. חידושי הרמב"ן מסכת מועד קטן דף יג עמוד א

טעם איסור מלאכות במועד הוא משום טרחה ושלא למעט בשמחת הרגל ולפיכך התירו חכמים כל שהוא צורך המועד וכל שהוא דבר האבד כדי שלא יהא דואג על אבדתו ונמנע משמחת יום טוב.

10. תלמוד בבלי מסכת מועד קטן דף ט עמוד ב

ועושה אשה תכשיטיה. תנו רבנן: אלו הן תכשיטי נשים: כוחלת, ופוקסת, ומעבירה שרק על פניה ... יתיב רב הונא בר חנינא קמיה דרב חסדא, ויתיב וקאמר: לא שנו אלא ילדה, אבל זקנה - לא. אמר ליה: האלהים! אפילו אמך, ואפילו אימא דאימך, ואפילו עומדת על קברה. דאמרי אינשי: בת שיתין כבת שית, לקל טבלא רהטא.

הריטב"א מסביר שצרכי הגוף הם כעין אוכל נפש. וממילא הותרו גם במלאכת אומן

11. חידושי הרמב"ן מסכת מועד קטן דף ח עמוד ב

עושה אשה תכשיטיה במועד. פ"י שזה צורך הגוף הוא וכעין אוכל נפש ולפיכך עושה כדרכה ובלא שינוי ובטירחא רבה, ולא גזרו בה שמא תכנס לרגל מנוולת דקשוט מילתא דצריכא כל יומא ויומא הוא ועוד שאין דרכן להשהות.

תיקון רכב

הגמרא מתירה ליטול ציפורני הסוס ומשמע שהיתר הוא למלאכת הדיוט בלבד

12. תלמוד בבלי מסכת מועד קטן דף י עמוד א

משום רבי מאיר אמר: אפילו סוס שרוכב עליו וחמור שרוכב עליו מותר ליטול צפרנים בחולו של מועד.

הרא"ש מסביר שגם החלפת ברזלי הפרסות מותרים ואפשר שבא להרחיב את ההיתר גם למלאכת אומן

13. רא"ש מסכת מועד קטן פרק א

ומיירי באדם שרגל ברכיבה ולא למוד ללכת ברגליו וצריך לרכוב לצורך המועד וה"ה נמי לתקן ברזלי רגלין. ומה שלא הזכירם לפי שבימיהם לא היו רגלין לתקן ברזלים לרגלי הבהמות כמו שעושים בארץ רוסיה שאינן עושים ברזלים לטלפי סוסיהם אלא רק הצפרנים נוטלין לפי שהארץ עפר תיחוח ואין אבנים מצויין שם. אבל בארץ הזאת שאין הבהמות יכולות לילך בלא ברזלים מותר לתקן במועד וכן האוכף והרסן אם הוא צריך לרכוב לצורך המועד ובלבד שלא יכין מלאכתו במועד:

תספורת וכביסה

למרות שכביסה היא צורך המועד וצרכי הגוף אסרו אותה חכמים במועד למעט במסר מקים מוגדר

14. תלמוד בבלי מסכת מועד קטן דף יג עמוד ב

ואלו מכבסין במועד: הבא ממדינת הים ומבית השביה, והיוצא מבית האסורין. ומנודה שהתירו לו חכמים, וכן מי שנשאל לחכם והותר. מטפחות הידים, ומטפחות הספרים, ומטפחות הספג, הזבין והזבות והנדות והיולדות, וכל העולין מטומאה לטהרה - הרי אלו מותרין. ובשול"ע תקלד א: ובעלת הכתם שנמצא במועד, ומי שאין לו אלא חלוק אחד, וכולם מכבסין כדרכן, אפילו בנדר ואהל ושאר כל אדם אסורין.

*הפסד רווחים אינו דבר האבד ולכן לא התירו לכתחילה מלאכה לצורך איסוף דגים
 שזמינים חינם בנהר*

20. תלמוד בבלי מסכת מועד קטן דף יא עמוד א

כבשין שהוא יכול לאכול במועד - כובשין. בדיתא שם נהי לבאי שם מקום
 כוורי הכי עשו דרך לנהר שילאו מימיו, ונשתיירו שם דגים הרבה. אזיל כולי עלמא צוד,
 אייתו כוורא. שרא להו רבא למימלח מינייהו הרבה, אף על פי שאין יכולים לאוכלן
 נמועה, שהיזו מלוחן הרבה. אמר ליה אביי: והא תנן: כבשין שהוא יכול לאכול
 מהן במועד - כובשין! אמר ליה: כיון דמעיקרא אדעתא דאכילה אייתינהו,
 ואי שביק להו פסדי - כפרקמטיא האבד דמי, ושרי. ואיכא דאמרי: שרי
 להו רבא מיצד, מיזל, אייתויי, ומימלח. אמר ליה אביי: והא אנן כבשין
 שהוא יכול לאכול מהן כובשין תנן! אמר ליה: הני נמי מיתאכלי נמועה אגב
 איצצא שמושך מהם המלח.

21. חידושי הרמב"ן מסכת מועד קטן

בדבר האבד יפה כיוון הראב"ד ז"ל שאמר דשיערו בו טורח כנגד הפסד.
 והפסד כנגד טורח, זהו זופתין חביתא ואין זופתין כוזא, ומה שהביא הרב
 ז"ל מהן.

אבל יש לי לעיין עוד בהנחת ריוח אם הוא נקרא דבר האבד ובוודאי
 ממעשה דבדיתא שאסר רבא בתרויהו לישני לצוד מהם אלא לדעת אכילה
 נראה שלא הותר במועד אלא הפסד דבר שברשותו הא הנחת ריוח בדבר
 שלא בא לרשותו אסור, שהרי הנהר הזה שהוא קופה ודגים שלא ניצודין
 להם עכשיו בודאי לא ימתינו להם לאחר המועד ואעפ"כ אסרו.